

Utbildningsdepartementet

Vår referens/dnr:

SN Dnr 240/2015

103 33 Stockholm

Er referens/dnr:

U2015/05421/GV

2016-02-26

Remissvar

Välja yrke (SOU 2015:97)

Svenskt Näringsliv har givits möjlighet att kommentera ovan rubricerad utredning.

Kompetensförsörjningen är en av svenska företags allra största utmaning. Det är avgörande att företagen har möjlighet att hitta rätt medarbetare för att behålla och öka konkurrenskraften. Det ställer krav på utbildningssystemet att hålla hög kvalitet, effektivitet och relevans. Det är också av avgörande betydelse att status och attraktionskraft för svensk yrkesutbildning ökar.

Matchningen på svensk arbetsmarknad fungerar inte tillräckligt bra. För många företag har svårt att hitta den kompetens som de behöver och för många individer har svårt att skaffa sig ett jobb. Här spelar utbildningssystemet en viktig roll och att utbildningarna håller en hög kvalitet och relevans är avgörande, men det är också viktigt att utbildningarna har en hög attraktionskraft. I vår rekryteringsenkät uppger företagen att vart femte rekryteringsförsök misslyckas, brist på personer med rätt utbildning och yrkeserfarenhet är en viktig orsak. Men höga lönekostnader och en rigid arbetsrätt är också viktiga orsaker. Den bristande matchningen ger konsekvenser. Företag tvingas tacka nej till order och ställa in planerade expansioner. Både för företagens och för individens skull är det viktigt att komma till rätta med problemen och förbättra matchningen på svensk arbetsmarknad.

De flesta eleverna på gymnasieskolans nationella program klarar sig bra och övergången till jobb eller studier är relativt oproblematisk. Men det finns en stor grupp elever utanför de nationella programmen som har stora utmaningar och behöver väsentligt bättre förutsättningar för att klara sig igenom gymnasieskolan. En grundförutsättning för detta är att kvaliteten och kunskapsresultaten i grundskolan ökar. Men även de elever som klarar sig bra i gymnasieskolan kan nå betydligt längre än vad de gör idag. Det gäller både på yrkesprogrammen och de högskoleförberedande programmen. Tiden i skolan behöver användas mer effektivt och undervisningstiden behöver i många fall öka. Därför har den pågående gymnasieutredningen (U2015:01) också stor betydelse för frågor som hanteras i den här utredningen. För gymnasieskolan är det avgörande att kvalitets- och attraktivitetsfrågor hänger ihop. Det är av denna anledning olyckligt att frågorna hanteras i separata utredningar.

Förändringar både i det svenska samhället och i vår omvärld ställer ständigt nya krav inom arbetslivet. Det ställer i sin tur krav på att vi har individer med rätt utbildning och kompetenser att möta och dra nytta av förändringarna. Svenska företags konkurrenskraft och förmåga att utvecklas och växa är avgörande för välbefinnande. För företagen är det avgörande att de hittar den kompetens som krävs för att utvecklas och växa. För eleverna i gymnasieskolan är det viktigt att de efter examen har goda möjligheter att skaffa sig sitt första jobb eller komma in på den utbildning de vill. Det ställer också stora krav på att tillgången på platser i yrkesvux är anpassad efter de behov som finns samt att möjligheterna för en individ att skaffa sig behörighet till Yrkehögskolan motsvarar de möjligheter som finns till högskola och universitet.

Svenskt Näringsliv delar i stort Yrkesprogramsutredningens analys och vi är i många fall eniga med de förslag som utredningen lägger. Vi har också uppskattat utredningens arbetssätt som präglats av stor lyhördhet och involvering av de parter som har intresse i frågorna. Nedan följer en mer detaljerad genomgång av utredningens förslag och Svenskt Näringslivs ståndpunkter.

Kapitel 3 Bättre förutsättningar för medvetna studie- och yrkesval

3.3.1 Förtydliga grundskolans läroplan och kursplaner när det gäller kunskaper om arbetslivet

Svenskt Näringsliv tillstyrker förslaget. Många elever upplever gymnasievalet som stort och svårt. Att det upplevs som ett viktigt val är positivt, men eleverna skulle med rätt förutsättningar kunna bli betydligt bättre rustade för att göra ett medvetet val. Men kunskaper om, och involvering av, arbetslivet i grundskolan behövs inte bara för att underlätta gymnasievalet utan kan också bidra till ökad måluppfyllelse och bättre resultat i grundskolan.

På grund av de ständigt pågående förändringarna i arbetslivet är detta en fråga där det krävs ett kontinuerligt arbete och Skolverket bör av den anledningen ta hjälp av de nationella programråden i översynen. Det är i sammanhanget också viktigt att påpeka att även om en översyn och förtydliganden i styrdokumentet är önskvärd så är det troligtvis inte tillräckligt. Oavsett skrivningar i styrdokument måste arbetet fungera lokalt. Huvudmannen behöver ha strategier för vägledningen och prioritera arbetet. Skolverkets stöd behöver fortsätta utvecklas och Skolinspektionen behöver granska arbetet och säkerställa ansvarsutkrävande och konsekvenser om arbetet inte fungerar. Det är också viktigt att påpeka att ansvaret för skolans samverkan med arbetslivet ligger på skolan. Från näringslivets sida ställer vi självklart upp med stöd och engagemang.

3.3.2 Alla elever i grundskolan ska få möjlighet att prao

Svenskt Näringsliv ser positivt att lyfta fram betydelsen av prao och förslaget uppmuntrar också ökat samarbete mellan grundskola och gymnasium, vilket också är mycket betydelsefullt. Vi ser dock inte att förslaget inte är tillräckligt. Vi tillstyrker förslaget med det tillägget att prao på ett gymnasieprogram ska genomföras som komplement till prao på en arbetsplats. Värdena av att komma ut på en arbetsplats ska inte underskattas, inte bara utifrån att det är ett stöd för elevens framtida studie- och yrkesval utan också för att det är viktigt att få en inblick i hur en arbetsplats fungerar och vilka krav och förväntningar som

ställs på en individ i arbetslivet. Det behövs en stor flexibilitet och kreativitet i genomförandet av prao och den behöver kontinuerligt utvecklas. Prao är givetvis inte den enda samverkansformen mellan skola och arbetsliv, men det är en viktig pusselbit och vi är bekymrade över utvecklingen vi har sett de senaste åren.

3.3.3 Arbetsmiljöverket ska informera om arbetsmiljölagstiftningen i samband med prao

Svenskt Näringsliv tillstyrker förslaget och anser att Arbetsmiljöverket bör genomföra informationsuppdraget i samarbete med Skolverket. Det har, framför allt genom rapportering via media, blivit uppenbart att det finns stora missuppfattningar kring vad som är skolans och rektors ansvar när det gäller prao och framför allt den riskbedömning av praoplatser som ska genomföras. Av den anledningen är det positivt med ett tydligt informationsarbete och eventuellt framtagande av ytterligare stöd för skolhuvudmännen.

Svenskt Näringsliv anser även att det är viktigt att Arbetsmiljöverket tillhandahåller stödmaterial för de arbetsplatser som tar emot praoelever.

3.3.4 En utökad satsning på yrkestävlingar

Svenskt Näringsliv tillstyrker förslaget. Vi anser att skoltävlingar är ett viktigt verktyg för att öka både attraktionen för yrkesutbildningar och kvaliteten i utbildningarna. Det är därför väldigt önskvärt att omfattningen och förekomsten av skoltävlingar ökar i Sverige. Skoltävlingar kan bidra till att öka det kollegiala lärandet hos yrkeslärare och underlätta deras arbete med bedömning och betygsättning. Det bidrar även till ökad kvalitet i utbildningarna genom att de skapar tillfälle att jämföra, utveckla och förbättra undervisningen.

Skoltävlingar har också potential att vara en naturlig mötesplats för skolan, det lokala arbetslivet och branschen. På så sätt kan samverkan öka och utbildningarnas kvalitet och relevans förbättras. Ur attraktivitetsperspektiv är skoltävlingar ett utmärkt tillfälle för gymnasieskolan att samarbeta med grundskolan för att utveckla intressen och underlätta grundskoleelevers studie- och yrkesval.

Flera branscher gör idag en betydande insats när det gäller skol- och yrkestävlingar. Det är viktigt att dra lärdom från deras arbete och mycket inspiration och goda exempel kan hämtas från dem. För att skapa en bred uppslutning kring skoltävlingar är det viktigt att också Skolverket är involverade i arbetet. Det behövs för att skapa legitimitet och för att ge stöd till skolhuvudmännens arbete.

3.3.5 En utredning ska få i uppdrag att utveckla studie- och yrkesvägledningen i grundskolan

Svenskt Näringsliv tillstyrker förslaget och vi ser behovet av en utredning. Framför allt när det gäller strukturella områden som till exempel organisation av studie- och yrkesvägledning, ansvarsfördelning och studie- och yrkesvägledarutbildningen. Men trots behovet av en utredning är det viktigt att påpeka att många förbättringar kan genomföras utan att invänta

en utredning. Bland annat behöver skolhuvudmännen använda Skolverkets stöd och de allmänna råden om studie- och yrkesvägledning bättre. Svenskt Näringsliv vill även påpeka att det finns behov av att utveckla studie- och yrkesvägledningen i gymnasieskolan och inom vuxenutbildningen och att en utredning bör omfatta också dessa områden.

Kapitel 4 Välja otraditionellt

4.4.1 Skolverket ska främja värdegrundsarbetet

Behovet av att stärka värdegrundsarbetet inom gymnasieskolan är stort och Svenskt Näringsliv tillstyrker förslaget. Det är viktigt att genomförandet utformas så att effekter och resultat kan mätas och följas upp. Det är också av stor betydelse att insatser koncentreras till de skolhuvudmän och enheter där det finns problem och utmaningar.

4.4.2 Skolinspektionen ska granska värdegrundsarbetet

Svenskt Näringsliv tillstyrker förslaget. Regeringen bör ge Skolinspektionen i uppdrag att mäta och följa upp effekter och resultat av värdegrundsarbetet och säkerställa att Skolverket har de verktyg som behövs för att stödja skolhuvudmännen i arbetet.

Kapitel 5 Nationella och lokala programråd

5.3.1 Ett nationellt råd för yrkesutbildning ska inrättas

Svenskt näringsliv avstyrker förslaget om att ett nationellt råd för yrkesutbildning inrättas på Skolverket. Vi ser dock att det är möjligt att det saknas en plattform för övergripande diskussion och samråd kring strategiska frågor om utvecklingen av yrkesutbildningen andra frågor som rör kompetensförsörjning på kort och lång sikt. Vi ser dock inte att plattformen bör finnas på Skolverket och är tveksamma till ett permanent råd.

Vi upplever också att det finns en frustration över de nationella programrådets mandat och funktionssätt. Med bättre fungerande nationella programråd skulle behovet av ett övergripande råd minska.

5.3.2 Nationella programrådets funktion inom Skolverket ska förtydligas

Svenskt Näringsliv tillstyrker förslaget om förändringar för de nationella programråden och förtydliganden av rådets arbete. För att de nationella programråden, och i förlängningen också gymnasiets nationella yrkesprogram, ska fungera krävs omfattande involvering och engagemang av branschorganisationer och arbetsgivare. För att det ska ske krävs ett stort förtroende för Skolverkets arbete med, och hantering av, de nationella programråden och även att rådets mandat förtydligas. De nationella programråden är en unik resurs för gymnasieskolan och det är bekymmersamt att verksamheten med programråden inte fungerar tillräckligt bra. Vi ser att programråden behöver fungera väsentligt bättre än vad de gör idag och vi stödjer också utredningens bedömning av det behövs ett kansli för de nationella programråden inom Skolverket.

5.3.3 Samverkan mellan Skolinspektionen och arbetsmarknadens parter ska utvecklas

Svenskt Näringsliv tillstyrker förslaget och ser att det finns stor potential i att Skolinspektionen samarbetar med både de nationella programråden och branschorganisationer. Det är viktigt att inspektionerna också omfattar yrkesämnena och uppnådda resultat i förhållande till ämnes- och kursplaner på yrkesinriktade skolor. Samarbetet kan med fördel handla om framtagandet av inspektionsunderlag gällande yrkeskurserna på yrkesprogrammen. Svenskt Näringsliv ser positivt på att Skolinspektionen ges i uppdrag att undersöka hur myndigheten kan få stöd av branschorganisationer i utvecklingen av den regelbundna tillsynen av gymnasiala yrkesprogram.

5.3.4 De lokala programråden ska inte regleras ytterligare

Svenskt Näringsliv delar utredningens bedömning av att de lokala programråden inte bör regleras ytterligare. Lokal samverkan mellan skola och arbetsliv är centralt och avgörande för att kunna ge eleverna en utbildning med hög kvalitet och relevans. Men de lokala förutsättningarna skiljer sig i många fall åt, och en detaljreglering är därför inte önskvärd. Det är däremot önskvärt att inkludera lokal programrådsverksamhet i Skolinspektionens bedömningsunderlag samt att Skolinspektionen får i uppdrag att granska att det lokala programrådsarbetet fungerar.

Kapitel 6 Yrkescollege och andra samverkansformer

6.4 Förslag om statsbidrag för att utveckla regionala stödfunktioner

Förslaget är genomfört. Svenskt Näringsliv vill ändå betona vikten av att det finns en fungerande regional nivå för gymnasieskolan. Oavsett branschens kapacitet De regionala kompetensplattformarna fungerar väldigt olika och sällan tillräckligt väl.

Kapitel 7 Branschskolor för vissa små yrkesområden

7.3.1 Branschskolor införs som försöksverksamhet

Svenskt Näringsliv tillstyrker förslaget om att införa en försöksverksamhet med branschskolor. Rätt utformade har branschskolorna potential att göra stor skillnad för både utbildningarnas kvalitet och relevans samt företagets kompetensförsörjning. Det är viktigt att det finns utrymme för stor flexibilitet och branschpassning. Det är också viktigt att de gymnasiala branschskolorna fokuserar på resultatet, alltså den gymnasiala yrkeskompetensen, oavsett om det handlar om ungdomsskolan eller vuxenutbildningen.

Svenskt Näringsliv tillstyrker även övriga av kapitlets förslag. Vi vill dock förtydliga att motsvarande regler som finns för yrkeslärares möjlighet att undervisa och sätta betyg i gymnasieskolan bör gälla för yrkeslärare på branschskolor. Svenskt Näringsliv vill särskilt betona vikten av att utbildningsanordnaren kan visa upp och garantera ett starkt stöd och ett

brett samarbete med arbetsgivare och branschen samt att det är den gymnasiala yrkeskompetensen som ska stå i centrum för branschskolans uppdrag. Oavsett ålder på eleven. Ett omfattande och välutvecklat samarbete med vuxenutbildningen är därför en förutsättning för att försöksverksamheten ska bli framgångsrik.

Kapitel 8 Regional samverkan om yrkesvux

Svenskt Näringsliv instämmer i problembeskrivningen att många kommuner är för små för att själva erbjuda ett brett utbud av kurser inom yrkesvux vilket leder till färre valmöjligheter för individen och ett hinder för företagens kompetensförsörjning.

Svenskt Näringsliv ställer sig därför positiva till att statsbidraget för yrkesvux ska villkoras med att det finns ett samarbetsavtal om utbildning mellan kommuner. Det är också klokt att utbildningarna planeras i samråd med aktörer med regionalt utvecklingsansvar.

Kapitel 9 Fler behöriga till yrkeshögskolan

Svenskt Näringsliv tillstyrker utredningens förslag om att behörighetsgivande kurser ska få erbjudas i anslutning till ordinarie yrkeshögskoleutbildning om det kan antas att det finns brist på sökande. Svenskt Näringsliv anser också att en förutbildning bör kunna uppgå till tio veckor till skillnad från förslaget i DS 2015:41 *En stärkt yrkeshögskola – ett lyft för kunskap* som istället förslår att en förutbildning ska kunna omfatta fem veckors studier. Det är också rimligt att Myndigheten för yrkeshögskolan får i uppdrag att främja utvecklingen av behörighetsgivande förutbildningar.

FÖRENINGEN SVENSKT NÄRINGS LIV

Tobias Krantz
Chef, Utbildning, forskning och innovation

Johan Olsson
Utbildningspolitisk expert